

DISGRAFIYADA OLIB BORILADIGAN KORREKSION ISHLAR.**Kabirova Zarnigor Raxmonovna***Qo'qon DPI Maxsus pedagogika kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Maqolada harf va bo'g'in darajasidagi o'ziga xos xatoliklarni tuzatish. So'z darajasidagi o'ziga xos xatoliklarni tuzatish, So'z birikmasi, gap va matn darajasidagi o'ziga xos xatoliklarni tuzatish kabilar yoritilgan.*

Tayanch tushunchalar: *Disgrafiya, agrammatik disgrafiya, korreksiya, bog'langan nutq,yozuvning buzilishi.*

AGRAMMATIK DISGRAFIYADA QUYIDAGILAR KUZATILADI:

1.Bog'lanishli nutqda gaplar orasida mantiqiy va tilga oid bog'lanishlarning buzilishi.

2. So'zda qo'shimchalarni qo'llashning buzilishi va almashtirilishi

3. Gaplar qurilishidagi buzilishlar

Agrammatik disgrafiyanı korreksiyalashda amalga oshiriladigan ishlar:

Bog'langan nutqni rivojlantirish;

Nutqda mantiqiy bog'liklikni o'rnatishga o'rgatish;

Qo'shimchalar va ularning ahamiyatini tushuntirish, qo'shimchalarni to'g'ri qo'llashga o'rgatish;

Gap tuzishga o'rgatish va gaplarda so'zlarning o'zaro mantiqiy bog'lashga o'rgatish;

Yozuv qator o'zaro bog'langan maxsus operatsiyalarni bajarish

orqali amalga oshiriladi:

Birinchı operatsiya - yozish taklif etilgan so'zning tovush tarkibini tahlil qilish, shuningdek, so'zdagi tovushlar ketma- ketligini aniqlash. Bu operatsiyani amalga oshirish uchun ikkita shartni bajarish zarur.

Birinchı shart: yozayotgan odam so'zni bildirgan tovushlar qatorini , so'z boshidagi , keyin keladigan tovushlarni ajratishi kerak.

Ikkinchi shart: tovushlarni aniqlashtirish, bu vaqtda eshitilayotgan tovushlarni aniq nutqiy tovushlar- fonemalarda umumlashtirish. Boshlang'ich davrda bu ikkala jarayon to'liq ongli amalga oshiriladi, keyinchalik ular avtomatlashadi.

So'zning tovush tarkibini tahlil qilishni faqatgina fonematik idrok, fonematik tasavvur yetarlicha shakllanganda amalga oshirish mumkin.

Fonematik idrok - so'z tarkibidagi tovushlarni aniqlash va fonemalarni farqlash bo'yicha aqliy faoliyatlarni amalga oshirishdir. D.B.Elkning fikricha, fonematik idrok tushunchasi ostida maxsus ta'lim sharoitida shakllanadigan til tovushlarini aniqlash bo'yicha amalga oshiriladigan harakatlar tushuniladi.

Fonematik tasavvur- bu eslab qolish yoki tasavvur asosida paydo bo'luvchi obrazdir. Bu operatsiyaning shakllanishi atrofdegilar nutqini kuzatish natijasida sodir bo'ladi, bolada har bir nutqiy tovushni idrok etish qobiliyati turlicha paydo bo'ladi. Bolalarning fonematik rivojlanishi asta-sekin amalga oshadi: qarama-qarshi qo'yilgan tovushlarni farqlay olishdan (unli-undosh), to so'z tarkibidagi tovushlar, fonemalarni farqlash va aniqlashgacha.

Bundan tashqari, tovush tahlili suksessiv jarayon hisoblanib, unda so'z tarkibidagi tovushlar ketma-ketligini qisqa muddatli xotirada saqlab qolishi kerak. Faqat shundan keyin, so'zdan ajratilgan va aniqlashtirilgan tovush harfga aylantirilishi mumkin. Ma'lumki, nutq eshituv xotirasining ishtirokisiz so'z tarkibidagi tovushlarni tahlil qilish imkoni yo'q.

Shuningdek, bu bosqichda fonematik operatsiyalar asosiy operatsiyalar hisoblanadi. Ammo, ularni faqat nutq eshituv xotirasi saqlangan holatdagina amalga oshirish mumkin .

Yozuvning ikkinchi operatsiyasi- fonemalarni (eshitilgan tovushlarni) grafemalarga aylantirish bo'lib, aynan shu elementlarning fazoviy joylashuvini hisobga olgan grafik belgilarning ko'ruv sxemasidir.

R. Luriya ning fikricha, har bir fonema yozilishi uchun mos harfga aylantirilishi kerak, keyin ishga fazoviy munosabatlar, fazoni ko'rib idrok etish talab etiladi va harakat analizatorlari jalb qilinadi .

Bu operatsiyani amalga oshirish ko'ruv va nutq-ko'ruv xotirasini saqlanganligini ko'zda tutadi.

Yozuvning uchinchi operatsiyasi- optik belgilarni (grafemalarni) kinetik tizimda "shifrlash", yozuv uchun zarur ketma-ket harakatlar (grafemalar kinemalarga aylantiriladi). Bu harakatlar kinetik va ko'ruv nazorati orqali mustahkamlanadi, natijada yozuvchi yozuvni tekshirishni amalga oshiradi va tuzatishlar kiritadi.

Shu tariqa, yozuvning psixologik asosi - eshituv, nutq harakat, ko'ruv analizatorlari va saqlangan nutq- eshituv xotirasi, ko'ruv, nutq- ko'ruv xotirasi, harakat xotirasini birgalikdagi ishi hisoblanadi .

O'quvchilar yozma nutqidagi kamchiliklarning o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olish, to'g'ri tashxis qo'yish va yondoshish ko'zlangan natijalarga erishish imkonini beradi. Korreksion ishni tashkil etishda har bir nuqsonning xususiyatlarni va o'quvchilarning imkoniyatlarini hisobga olish maqsadga muvofiq.

O'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda quyidagilarni rivojlantirishga e'tibor qaratish lozim:

Mayda qo'l muskullarini rivojlantirish

Fonematik idrokni rivojlantirish.

Ko'ruv idrokini rivojlantirish.

Xotira xususiyatlarini rivojlantirish

Fazoda mo'ljal olishni rivojlantirish

Bu jarayonlarni rivojlantirishda o'ziga xos ish usullari va didaktik o'yinlardan foydalanish mumkin. Bu o'quvchilarni mashg'ulotlarga qiziqishlarini orttiradi. Quyida bu jarayonlarni rivojlantiruvchi metodikalar, pedagogik tavsiyalar, didaktik o'yinlarni keltirdik. Ushbu metodikalar va tavsiyalardan mashg'ulotlarda o'zingizni qarashlaringiz va o'quvchilarning imkoniyati, nuqson turiga qarab foydalanishingiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rakhmonjonovna, Kabirova Zarnigor, Babayeva Azizabonu Hamidjonovna, and Ibrokhimova Sarvinoz Anvarjonovna. "TEACHING SPEECH FORMATION TO PRESCHOOL-AGE DYSARTIC CHILDREN." American Journal of Pedagogical and Educational Research 19 (2023): 52-55.
2. Rakhmonjonovna, Kabirova Zarnigor, Havodullayev Murodjon, and Ibrokhimova Sarvinoz Anvarjonovna. "ORIGIN OF DYSLALIA AND WAYS OF ITS ELIMINATION." American Journal of Pedagogical and Educational Research 19 (2023): 48-51.
3. Rakhmonjonovna, Kabirova Zarnigor, and Babayeva Azizabonu Hamidjonovna. "USE OF WORD FORMATION MODELS IN DYSARTHIC CHILDREN." American Journal of Pedagogical and Educational Research 19 (2023): 61-64.
4. Azizabonu, Babayeva, and Kabirova Zarnigor. "METHODOLOGY FOR CHECKING THE SPEECH OF PRESCHOOL CHILDREN WITH MENTAL RETARDATION." American Journal of Pedagogical and Educational Research 19 (2023): 40-43.
5. Zarnigor, Kabirova, Erkaboyeva Ozoda, and Raimjonova Gulsanam. "MAKTABGACHA YOSHDAGI AQLI ZAIF BOLALAR IDROKINI TEKSHIRISH YO'LLARI." INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. Vol. 2. No. 19. 2023.
6. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "YUQORI SINF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH JARAYONINI TASHKIL ETISH TAMOYILLARI." Science Promotion 1.2 (2023): 18-25.
7. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja, and Muxammadjonov Shohruhbek Shuxratbek o'g'li. "INKLYUZIV TA'LIMNING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI." Science Promotion 1.1 (2023): 50-57.
8. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "INCLUSIVE EDUCATIONAL STRUCTURE AS A SOCIAL PHENOMENON." (2023).
9. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "Inclusive Education System Progress of the Process." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE &

INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.11 (2022): 199-206.

10. Turgunovna, Yuldoshova Dilbar, and Oppoxo'jayev Xojixuja Azimjon o'g. "Pedagogical Mechanism Of Preparing Future Teachers For Professional Competence Formation." Onomázein 62 (2023): December (2023): 2186-2191.

11. AFRUZAXONIM, OLIMJONOVA MOXICHEXRA TOSHKENBOYEVA NAFOSATXON XAMDAMOVA, and MUHTOROVA MAFTUNA. "BO 'LAJAK DEFEKTOLOGLARNI OILA BILAN ISHLASHGA TAYYORLASHNING NAZARIY ASOSLARI." Confrencea 12.12 (2023): 577-588.

12. Islomjon, Haydarov, Nabiyeva Nozimakhan, and Odilova Rushanabobu. "METHODS OF TEACHING PRONUNCIATION TO CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT." E Conference World. No. 3. 2023.

13. Islomjon, Haydarov, Nabiyeva Nozimakhan, and Odilova Rushanabobu. "METHODS OF TEACHING PRONUNCIATION TO CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT." E Conference World. No. 3. 2023.

14. Islomjon, Haydarov, and Tursunova Nilufar. "PRONUNCIATION LESSONS FOR HEARING-IMPAIRED CHILDREN." E Conference World. No. 3. 2023.

15. Hatamjon o'g'li, Haydarov Islomjon. "ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR MAKTABIDA TABIATSHUNOSLIKNI O 'QITISHNING ASOSIY METODI SIFATIDA-TAJRIBA METODI VA AMALIY ISHLAR." HOLDERS OF REASON 1.1 (2023): 36-40.

16. Murodjon, Xovodillayev, D. Abdurazoqova, and Ortiqov Muhtorilla. "9-13 YOSHDAGI AQLI ZAIF BOLALARDA BOG'LANGAN NUTQNI SHAKLLANTIRISH ISHLAR TIZIMI." INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. Vol. 2. No. 19. 2023.

17. Xovodillayev, M. X., and Nazorova Qizlarxon. "NUTQ NUQSONLARINI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH ISHLARINI TASHKIL ETISH." INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. Vol. 2. No. 19. 2023.

18. Xovodillayev, M. X., Qodirov Dilyor, and Xudoyberdiyev Javohir. "OG'IR INTELEKTUAL NUQSONGA EGA BOLALARNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI." INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. Vol. 2. No. 19. 2023.

19. Xabibullo o'g'li, Xovodillayev Murodjon, and Komilov Otabek Iqboljon o'g'li. "ESHITISHIDA NUQSONI BO 'LGAN BOLALARNING ESHITISH IDROKINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI." Science Promotion 2.1 (2023): 28-34.

20. Turgunovna, Yuldoshova Dilbar, and Oppoxo'jayev Xojixuja Azimjon o'g. "Pedagogical Mechanism Of Preparing Future Teachers For Professional Competence Formation." Onomázein 62 (2023): December (2023): 2186-2191.

21. Shavkatjon o'gli, Nabiye Ravshanjon. "TA'LIM JARAYONIDA AUTIZMLI FARZAND TARBIYALAYOTGAN OTA-ONALAR BILAN ISHLASH USULLARI." (2023): 128-132.
22. Rustam, Khayitov Lazizbek, and Murodjon Khavodullayev. "DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE DEFECTOLOGISTS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.11 (2023): 547-552.
23. QIZI, XONBABAYEVA MADINABONU ASQARJON. "ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF EDUCATION AND PSYCHOLOGICAL COMPETENCE AND FORMATION OF FUTURE LOGIC THERAPISTS." GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) (2023).
24. Shavkatjon o'gli, Nabiye Ravshanjon. "INTELEKTIDA NUQSONI BO'LGAN O'QUVCHILARNING XULQ-ATVORINING O'ZIGA XOSLIGI." (2023): 140-145.
25. QIZI, XONBABAYEVA MADINABONU ASQARJON. "STAGES OF DEVELOPMENT OF TEACHER PROFESSIONAL COMPETENCE." NOVATEUR PUBLICATIONS JournalNX-A Multidisciplinary Peer ReviewedJournal (2023).
26. Qizi, Xonbabayeva Madinabonu Asqarjon. "Methods of Pedagogical-Psychological Correction of Future Logic Therapists with Special School Children." American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157) 1.10 (2023): 37-40.
27. Qizi, Xonbabayeva Madinabonu Asqarjon. "KOGNITIV JARAYONLARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI." Confrencea 12.12 (2023): 53-60.
28. Qizi, Xonbabayeva Madinabonu Asqarjon. "ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNING RUHIY RIVOJLANISHI QONUNIYATLARI." Confrencea 12.12 (2023): 61-69.
29. Nabiye, R. Sh. "MAKTABGACHA YOSHDAGI AQLI ZAIF BOLALARNING FAOLIYAT XUSUSIYATLARI." Science Promotion 1.2 (2023): 139-144.
30. Makhmudov, Khurshidjon, and Khovodillayev Murodjon. "THE IMPORTANCE OF INDEPENDENT ACTIVITY IN THE EFFECTIVE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS." American Journal of Pedagogical and Educational Research 19 (2023): 44-47.
31. Muradkhan, Khovadillayev. "DEVELOPMENT OF SPEECH IN MENTALLY RETARDED CHILDREN." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.11 (2023): 343-347.

32. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "NUTQNING NORMAL VA NUQSONLI RIVOJLANISHIDA KUZATILADIGAN NUTQIY FUNKTSIYALARNING TAHLILI." Confrencea 12.12 (2023): 109-116.
33. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "BOLALARDAGI NUTQIY RIVOJLANISHNING BUZILISHLARI VA NUTQNING TOLIQ RIVOJLANMAGANLIGI." Confrencea 12.12 (2023): 102-108.
34. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "NUTQI TO'LIQ RIVOJLANMAGAN BOLALAR BILAN ISHLASHDA LOGOPEDIK RITMIKANING AHAMIYATI." Confrencea 12.12 (2023): 169-175.
35. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA DIQQATINING TURLARI VA XUSUSIYATLARI." Confrencea 12.12 (2023): 162-168.
36. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF SELF-DEVELOPMENT COMPETENCE IN STUDENTS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.11 (2023): 369-373.
37. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "FORMATION OF SELF-DEVELOPMENT COMPETENCIES IN STUDENTS OF FUTURE TEACHERS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.11 (2023): 323-327.
38. Azimjon o'g, Oppoxo'jayev Xojixuja. "Inclusive Education System Progress of the Process." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.11 (2022): 199-206.